

בס"ד



שיח המועדים

עלון היו"ל לקראת החגים ע"י ארגון ש"יח החיים

סוגיות נבחרות

פרפראות חידודים ואמרים נפלאים

מלוקטים מפי סופרים וספרים

על התורה ומועדים

עניני חג סוכות

סוגיות נבחרות

תשבו כעין תדורו

יש לדון: האם כשירד גשם והמים חודרים לסוכה האם רק פטור מן הסוכה או שמה אסור אפילו לשהות בה?

איתא בגמ' (סוכה 77 כח): אם ירדו גשמים וחדרו לסוכה אזי פטור מן הסוכה מדין מלטער. והרמ"א (שו"ע או"ח סי' תרל"ט סעיף ז') הוסיף על כך וכתב:

"וכל הפטור מן הסוכה ואינו יואל משם אינו מקבל עליו שכר ואינו אלא הדיוטות".

הקשה העונג יו"ט: שהלא ידועה ההלכה שסוכה ונויה אסורים בהנאה כל שבעת ימי החג כדאיתא בגמ' (סוכה 77 ט).

ו"אמר רב ששת משום ר"ע, מנין לעאי סוכה שאסורין כל שבעה ת"ל "זו"ג הסוכות שיבעת

ימים לה". ותניא רב יהודה בן בתירא אומר כשם שחל שם שמים על החגיגה כך חל שם שמים על הסוכה, שנאמר "זו"ג הסוכות שיבעת ימים לה", מה חג

(קרבן חגיגה) לה' אף סוכה לה'. וברש"י ד"ה על החגיגה "שלמי חגיגה שם שמים חל עליהם לאוסרן עד לאחר הקטרת האימורים".]

סוכה הוקשה לקרבן חגיגה, ולכן כשם שקרבן חגיגה אסור בהנאה בדבר שאין בו מלווה משום שחל שם שמים עליו, כך סוכה חל שם שמים עליה ואסורה בהנאה בדבר שאין בו מלווה.

ועל כך הקשה העונג יו"ט כי לא פסק הרמ"א שאדם שיושב בסוכה בשעת הגשמים אינו אל הדיוטות ותו לא, והא היושב נהנה בסוכה מעצם ישיבתו בלא לקיים מצוה, והסוכה אסורה בהנאה?

הקהילות יעקב (מס' סוכה סי' ז') תירץ: שהלימוד שנלמד מקרבן חגיגה הוא, שכשם שמקרבן חגיגה אסור להנות מהבהמה שאר הנאות חוץ ממה שהוקדשה, אז כך גם הסוכה, ניתן לעשות בה רק את השימוש שלשמה נועדה – דירה לז' ימי החג ותו לא. ולפי"ז אדם שיושב בסוכה

בגשמים ונהגה עדין אין הוא
 עושה שימוש אסור בסוכה מפני
 שהגנה מגשמים זה אחד מתשמישי
 דירתו של אדם והסוכה נתייחדה
 לדירה ולכן מותר לו ליטב בסוכה
 ולהנות ממנה כדירתו, ואמנם
 נחשב להדיוט בזה שלא נכנס
 לביתו, וברם איסור ודאי שאין
 ביטבתו.

הגר"א וסרמן (בקובץ שיעורים
למסכת ביצה דף ל') יישב את
קושיית העונג יו"ט בצורה אחרת:
 כל האיסור של הגאה מהסוכה זה
 כאשר יש שם של סוכה ובמקום
 לשבת ולקיים את מצוות הסוכה
 נהנה בשאר הגאות, אבל כאשר
 יורדים גשמים על הסוכה שוב לא
 ראוי למאווה וממילא אין זה
 קדושה ולכן זכהאי גוונא מותר לו
 להנות מן הסוכה, והגר"א וסרמן
 מדמה את זה לסוכה שלאחר ז'
 ימי החג שמתר להנות ממנה
 משום שעתה אין לסוכה קדושה,
 כך גם סוכה שיורדים עליה
 גשמים אין עליה שם של סוכה
 ומותר להגאות ממנה אפי' שאר

הגאות. והדברים כריכים עיון
 דמהכ"ת דבירידת גשמים הסוכה
 אינה קדושה וליתא עוד איסור
 הגאה ממנה.
פסק הרמ"א עפ"י המרדכי (סימן
תר"מ סעיף ד): לאם עשה את
 הסוכה לכתחילה במקום
 שמטער באכילה או בשתיה או
 בשינה אינו יורא באותה סוכה
 כלל אפילו בדברים שאינו מטער
 בהם (כגון שהסוכה ראוייה לשינה
 ולא לאכילה) כי "תשבו בעין
 תדורו" זה רק כשיכול לעשות
 כל כרכי דירתו, ואם כך ממילא
 אפשר לומר כשיורדים גשמים
 לשיטת המרדכי והרמ"א הסוכה
 אינה סוכה כלל דאינה מאפשרת
 קיום המאווה והוי פסול בסוכה.
 אמנם עיקר פסק הרמ"א כמרדכי
 כריך עיון שהרי לפי דברי המרדכי
 אם יורדים גשמים לא חשיב
 סוכה, ומ"מ פסק הרמ"א במקום
 אחר (סימן תרל"ט ס"ק ה')
 שבליה הראשון כריך לאכול כזית
 בסוכה אף אם גשמים יורדים (ויש
 חולקים), ואם נכונים דברינו

שכאשר יורדים גשמים הרי
 להסוכה נפקעת מכשרותה
 ומקדושתה ושזב אינה סוכה כלל
 היאך שייד לומר שיאכל כזית בזמן
 הגשמים, דהלל הסוכה פסולה
 באותה שעה ולא חשיב סוכה?
 ובהכרח צריך לחלק בין אופן
 שאדם עשה סוכה במקום
 שמטער לבין אדם שבנה סוכה
 במקום שלא אמור להיטער ובכל
 זאת הצטער, ובאמת החילוק
 מצוהר במרדכי וז"ל (שם) "ודוקא
 שעשה סוכתו מתחילה במקום
 הראוי לאכול ולשתות ולישן בה
 ונוכל לו הצער אח"כ, אבל עשה
 מתחילה במקום הראוי להצטער
 לא יאל ידי חובה כלל כיון שאין
 יכול לעשות בה כל צרכיו ולכן
 מתחילה הסוכה לא סוכה כיון
 שלצעוריה קיימא", כלומר כתב
 להדיא דלא הוי סוכה כיון
 שעשה מתחילה במקום הראוי
 להצטער בו, אבל אם מתחילה
 עשה במקום הראוי ונוכל לער
 לאח"כ (כגון בירדו גשמים) אינו
 פסול בעצם הסוכה.

ולפי"ז אפשר להעמיד שברמ"א
 הראשון שמשמע ממנו דלא חשיב
 סוכה מדובר שמראש לא היתה
 ראויה, וברמ"א לגבי היו"ט
 הראשון מדובר שלכתחילה לא
 היה ספק לצעוריה ורק לאח"כ
 נולד לער ובכזה מקרה דברי הכל
 דחשיב סוכה.

אתרוג שניתן במתנה ע"מ
 להחזיר

יש לדון האם אדם שנתן במתנה
 לחברו אתרוג ע"מ שיאל ידי חובה
 ואחר שיאל בו יהא שלו כבתחילה
 האם יאל האדם שקיבל את זה
 במתנה.

הרא"ש (פ' לולב הגזול) כתב שלא
 יאל ידי חובה בכהאי גוונא, ויאל
 רק אם ייתן במתנה גמורה.
 'זהקנות' (סי' רמ"א ס"ק) חלק
 ע"ז דס"ל דמתנה ע"מ להחזיר
 הוא מתנה לזמן, וקנין לזמן נמי
 חשיב לכס.

והנה לכאורה יש ראיה לשיטת
 הקנות מהא דאיתא בגמ' (סוכה
 לא.) דגזל עלים וסיכך בהם,
 משלם דמי עלים ויאל ידי חובת

סוכה בהם.

ופירש"י (סס) וז"ל "דמשום תקנת השבים אינו צריך לסתור סוכתו אלא יחזיר דמים ולכך יולא זה ללא הוא לא גזולה ולא שאולה" עכ"ל.

וא"כ זה לכאורה ראיה לשיטת הקלות דהתם בתקנת השבים נמי הוא רק קנין לזמן ולאחר שבעה הדר לדינא לאורייתא דמחויב להחזירו וחשיב שלו לענין סוכה. ונראה דליכא ראיה (וקושיא על הרא"ש) מהתם דמה דכתב הרא"ש שלא ילא אם יתן במתנת זמן זה בגלל דקנין לזמן לא חשיב לכס וכבר נכלל בעצם הקנין דהקנין רק לזמן, ומה שנפקע לאח"כ הוא משום שהיה נכלל בקנין מתחילה דיפקע לזמן ההוא וכיוון דעכשיו נכלל בקנינו שיפקע לאח"כ לא חשיב אפי' אחשיו שלו. משא"כ בתקנת השבים באמת התקנה שיכול לשלם דמים אינה תקנה רק לשבעה אלא היא תקנה סתם שחל בזמן לשבעה דיכול לשלם דמים ולאחר ז' יום לא מחזיר כי עבר ז' יום אלא בגלל

תקנה אחרת דאם לא שילם עדיין צריך להחזיר המריש עצמו.

תוספת מלוא

כמה אחרונים ראו לחדש: דאם אוכל כמה כזיתים של מלוא זביל פסח, דמקיים יותר מלואה מאם היה אוכל רק כזית אחד. והביאו לזה ראיה מהא דאיתא בגמ' (פסחים, דף קז:): "דרבא הוה שתי חמרא כולי יומי מעלי יומא דפסחא כי היכי דנגרריה לזביה דניכול טפי מלוא באורתא" כלומר רבא היה שותה הרבה יין בערב פסח כדי שהיה לו תאבון לאכול הרבה מלוא, ומשמע דמקיים יותר מלואה צמה שאוכל יותר מלוא. ונראה דליכא ראיה מהתם כי יש לפרש כד, שרבא שותה הרבה יין כדי שהיה לו תאבון לאכול ולא כדי שיאכל הרבה, כי יש מלוא לאכול בתאבון. ויש מי שהביא לכך ראיה מהר"ן דכתב (פ"ד דזביה לדף ל:): וז"ל "ועלי סוכה דמיתסרי אף דפנות בכללן שגם הן צרכים להכשר

סוכה ומיהו לאחר שעשה השיעור
 הכריך מן הדפות וגלם הכשר
 סוכה אם אח"כ הוסיף דופן
 משמע ללא מיתסרא אצל עשאו
 לארבעתן סתם כולם אסורות
 ומוקלות", כלומר הר"ן כותב שאם
 עשה שתי דפנות וטפח ילא, אצל
 אם הוסיף לג' או ד' הרי זה יותר
 מלוה.

וא"כ כמו שבדפנות כל מה
 שמוסיף נחשב חלק מן המלוה כד
 גם בכל מלוה שהיא (ומימילא גם
 בכזית מלה).

וג"כ נראה לליכא ראייה מהתם
 לעיקר ענין סוכה הוא בד' דפנות
 כדירה רגילה, אלא שחידשה
 התורה דגם בד' דפנות וטפח סגי,
 ורק אז אמרינן דאם עשה ד'
 דפנות כולן בכלל עיקר ענין סוכה
 שהוא בד' דפנות, משא"כ גבי
 אכילת מלה כל המלוה היא כזית,
 ויותר ויותר מזה אינו שייך למלוה
 כלל.

תוספת מלוה

לכאורה קשה גבי מלות סוכה אין
 האכילה חובה אלאל זליל ראשון
 זלזד, ושאר ימים אם אינו רוכה
 לקבוע סעודה ראשי, תודה. אלל
 דאם קובע סעודה מחויב לאלל
 זסוכה, ומזרכים על אכילתו
 זסוכה, כיון דאם אוכל מחויב
 לאלל זסוכה ומקיימים מלות
 זסוכות תשבו זבעת ימים, וא"כ
 קשה מאי שנא זפסח דגם כן
 כתיב מלות תאלל זבעת ימים
 ודרשו חז"ל דהוי רק רשות, ורק
 זלילה ראשון שנאמר זערב
 תאלל מלות הוי חובה, אצל אם
 אוכל לחם מחויב לאלל מלות
 ולא חמץ ומ"מ כשאוכל מלות
 אינו מזכך עליה ואמאי אינו
 מזכך עליה גמו גבי סוכה
 דאמרינן כיון שקובע סעודה
 מחויב לאלל זסוכה כמו כן הכא
 אם אוכל לחם עוני מחויב לאלל
 זסוכה כמו כן הכא אם אוכל
 לחם עוני מחויב לאלל מלה ולא
 חמץ.

ונראה יכולים לחלק דגבי סוכה
 אין שום לאו דאסור לאכול חוץ
 לסוכה ורק איכא עשה דבסוכות,
 תשבו שבעת ימים, ואם כן הרי
 בוודאי מצוות עשה לכל ימים,
 ואם אוכל חוץ לסוכה מצטל
 העשה אבל אינו עובר שום לאו,
 התם אמרינן דאף דיכול להשמיט
 מהעשה בזה שלא יאכל סעודה,
 כיוון דעכשיו שקובע סעודה
 ומחויב לאכול בסוכה קיים מ"ע
 מצרכים עליה, משא"כ גבי מצה
 יש לאון דלא תאכל חמץ והמנות
 תשבו שבעת ימים, הוא רק מחזק
 הלאו דתאכלו מצות ולא תאכלו
 חמץ, ואם כן כיוון דזה רק לאו
 ולא מצוות עשה אין מצרכים
 עליה דאין מצרכים על איסור
 לאו. ומה שכתב הגר"א דיש מצווה
 קיומית של מצות תוכלו שבעת
 ימים כריך לומר דלא תקנו חז"ל
 ברכה על מצות קיומית, אבל מכל
 מקום מצוות עשה חיובית אין כאן
 ולא מצרכים עליה.
 עוד אפשר לומר, דגבי סוכה כיוון
 דא"א שלא יישן תוך סוכות,

ממילא זה חובה לדור בסוכה.
 ותקנו חז"ל ברכה על מצוה זו
 אלא דלדעת כמה פוסקים רק
 תקנו הברכה על אכילה כמבואר
 בהל' סוכה סי' תרל"ט, משא"כ
 גבי מצה דיכול להשמיט מהעשה
 לגמרי דלא יאכל לחם כל שבעה
 ימים לא תקנו חז"ל ברכה כלל.

'פרי עץ הדר'

סוכה ד' לא ע"ב "תנא יבש פסול
 ור' יהודה מכשיר, א"ר מחלוקת
 בלולב, דרבנן דרבנן סברי מקשינן
 לולב לאתרוגובעי הדר, ור"י סבר
 לא מקשינן לולב לאתרוג" וכו'
 "ובלולב לא צעי ר"י הדר, והתנן
 ר"י אומר יאגדנו למעלה מ"ט
 לאו משום דצעי הדר".

לכאורה קשה דמאי קושיא היא,
 דלמא אין זה אלא לכתחילה,
 משום הדר מצוה, דהא הכל
 מודים בלולב דמצוה לאגדו משום
 זה ד' ואנוהו, א"כ מה"ט סבר ר"י
 דמצוה לאגדו למעלה אם נפרדו
 עליו משום הדור מצוה. ובשלמא
 לתוס', דהא דר"י סבר דלא

מקשינן לולב לאתרוג לענין הדר
הוא משום דלא שייך הדר אלא
בפירות ולא בלולב, א"כ כמו דלא
שייך הדר בלולב כמו"כ לא שייך
הדור מצוה, כיון דאינו אלא עץ
בעלמא, וזוהי הקושיא, אבל
לפרש"י דהוא משום דלא הוקשו
ללמוד זמ"ז קשה.

ותירץ ע"כ העמק ברכה דל"ל
דהקושיא היא משום דבברייתא
דתני ר"י מכשיר ביבש משמע
אפי' לכתחילה, ולא בעי אפי'
הדור מצוה.

פרפראות חידודים ואמרים נפלאים

"ולקזתם לכם" (ויקרא כ"ג, מ')

איתא במדרש רבה: הדא הוא דכתיב תודיענו אורה היים שובע שמחות, אל תהיה קורא כן אלא 'שבע שמחות', אלו שבע מצות שבחג. ואלו הן: ארבע מינים שבלולב, סוכה, חגיגה, ושמחה.

הרה"ק בעל ה'אמרי שאול' ממודו זצ"ל הביא רמז לדבר, כי על שם כן נקרא החג הזה 'זמן שמחתנו' – מפני שישי בו 'שבע שמחות', והרי 'זמן שמחתנו' בגימטריא 'ארבעה מינים, סוכה, חגיגה, שמחה'.

"למען ידעו דורותיכם כי

בסוכות הושבת את בני

ישראל" (ויקרא כ"ג, מ"ב')

יש לתמוה מה פשר ההוספה של 'למען ידעו דורותיכם', מספיק לו היה כתוב 'ישבו בסוכות, כי בסוכות הושבתו'?

ויש ליישב על פי השאלה

הידועה, שכיוון שישיבת

הסוכה היא זכר לענני הכבוד, אם כן מדוע ציוה הקב"ה לעשות סוכות בתשרי ולא בפסח שבו יצאנו ממצרים – זכר לענני הכבוד?

אלא שכבר כתבו המפרשים, שבקיץ בזמן שהעולם חם זה דרך העולם לשבת באוויר ואם היה מצווה הקב"ה לשבת בניסן בסוכות לא היה ניכר שיושבים בסוכות לשם מצווה, כיוון שאולי יושבים שם רק כדי להתענג באוויר, אך עתה בתשרי כשמתחיל זמן החורף דרך העולם להיכנס לבתיהם, ועל כן ציווה הקדוש ברוך הוא לשבת בסוכות, כיוון שכעת מתגלה לעין כל שהישיבה בסוכה היא לשם מצווה.

זהו מה שכתב 'בסוכות תשבו', והטעם שהמצווה היא בחודש תשרי – 'למען ידעו דורותיכם', שע"י הישיבה בסוכות בתשרי ידעו דורותיכם 'כי בסוכות הושבתו', לשם מצווה דייקא.